

ZAKONSKA REGULATIVA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE, PRIRODNIH I ZAJEDNIČKIH DOBARA U BIH I NJENA USAGLAŠENOST SA REGULATIVOM EU

Mersida Sućeska¹
Aida Hanić²

Apstrakt

Zakonska regulativa iz oblasti zaštite životne sredine zauzima važnu poziciju u pravnom poretku EU kojoj zemlje u tranziciji, Bosna i Hercegovina, Srbija, ali i ostale zemlje bivše Jugoslavije teže. Pravne odredbe EU iz oblasti zaštite životne sredine moraju biti ugrađene u pravne sisteme nacionalnih zakonodavstva ovih zemalja. Do sada su urađene različite pripremne radnje u harmonizaciji legislative u navedenoj oblasti.

Ključne riječi: životna sredina, EU zakonska regulativa okoliša, nacionalna zakonska regulativa

ENVIRONMENT PROTECTION, BIH NATURAL AND COMMON GOODS LEGISLATIVE AND ITS CONFORMITY WITH EU LEGISLATIVE

Abstract

The Environment Protection legislative holds an important position in the legal system of EU, which the countries in transition Bosnia and Herzegovina, Serbia and also other countries of the ex Yugoslavia tend to. The legal regulation provisions of EU from the field of the environment protection must be incorporated into the legal systems of the national jurisdictions of these countries. Up to now, various preparatory actions have been done in harmonization of the legislative in the above cited field.

Key words: environment, EU Environment Legislative, national legal legislative

---

¹ Prof. dr Mersida Sućeska, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, e-mail: msuceska@fknbih.edu.ba

² Mr Aida Hanić, Institut ekonomskih nauka, Beograd, e-mail: aida.hanic@ien.bg.ac.rs

UVOD

Osnovna težnja savremenog društva jeste održiv privredni sistem zasnovan na harmonizaciji odnosa sa prirodom. Radi se o odnosu ekonomije prema okolini u smislu ograničenog održivog rasta koji zadovoljava potrebe, a istovremeno ne narušava životnu sredinu. Pojam prava na zdravu životnu sredinu uveden je Stokholmskom deklaracijom (*Stockholm Declaration on the Human Environment*) iz 1972. godine. Osnovni cilj ove Deklaracije bio je smanjiti rizike u pogledu uslova života kao i poboljšati kvalitet života sa posebnim osvrtnom na zaštitu životne sredine. U tom kontekstu kako je jačala svijest o značaju i globalnim posljedicama nepoduzimanja koraka zaštite životne sredine, ova oblast počinje biti sve više pravno regulisana u cilju kreiranja pravnog okvira zaštite životne sredine na nivou svake zemlje pojedinačno.

Evropska unija je veliki zagovornik usvajanja Deklaracija iz oblasti zaštite životne sredine. O tome svjedoči i podatak da zakonodavstvo EU na polju ekologije obuhvata oko 200 zakonskih akata koji pokrivaju širok raspon sektora, uključujući zagađenje vode i zraka, upravljanje otpadom i hemikalijama, biotehnologiju, zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost, te zaštitu prirode. Zemlje članice EU godišnje na zaštitu životne sredine izdvajaju oko 2,5 do 2,6 % svog GDP-a. Podaci o izdvajanju za zaštitu životne sredine u Bosni i Hercegovini nisu dostupni dok primjera radi susjedna Srbija izdvaja 0,3 % svog GDP-a za zaštitu životne sredine. Bosna i Hercegovina koja teži članstvu u EU morat će izvršiti usaglašavanje svoje zakonske regulative sa regulativom EU iz ove oblasti a ukupan broj odredbi koji će morati biti usvojen varira prije svega zbog složenog političkog sistema države Bosne i Hercegovine. Naime, postojeće zakonodavstvo nije usklađeno vertikalno (postoji mnogo praznina između zakona na državnom i entitetskom nivou, te između kantona i Federacije BiH), ali ni horizontalno (zakonodavstvo o okolišu se razlikuje u dva entiteta i svi relevantni zakoni nisu usvojeni u oba entiteta i Brčko distriktu).

Prema izvještaju Evropske komisije za 2011. godinu o napretku Bosne i Hercegovine, napredak iz oblasti zaštite životne sredine je ograničen, a veliki problem je nepostojanje državne agencije za zaštitu životne sredine kao i činjenica da administrativni kapaciteti u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, kome je povjerena tematika zaštite životne sredine na državnom nivou, su ograničeni.

OPŠTI OKVIR I POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE

Aktivnostima zaštite životne sredine u BiH bave se institucije na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou što je i više nego složen sistem odlučivanja o

jednoj oblasti. Postoji mnoštvo ministarstava u BiH koji direktno ili indirektno regulišu ovu oblast, ali mi smo se opredijelili da objasnimo funkcije i nadležnosti najvažnijih institucija.

Kada govorimo o institucijama na državnom nivou, **Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine** ima nadležnost nad zaštitom okoline i razvojem i korištenjem prirodnih resursa a unutar Ministarstva postoji Sektor za prirodne resurse, energetiku i zaštitu životne sredine. U sklopu ovog sektora postoji odsjek za zaštitu okoline.

Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, oblast zaštite životne sredine je u nadležnosti entitetskih ministarstava i agencija gdje su najvažnije institucije:

- *Ministarstvo okoliša i turizma Federacije Bosne i Hercegovine,*
- *Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine i*
- *Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske*

Ministarstvo okoliša i turizma Federacije BiH vrši poslove koji se odnose na: ekološku zaštitu zraka, vode i zemlje; izradu strategije i politike zaštite okoliša; izradu strategije i politike razvoja turizma i ugostiteljstva; praćenje turističkih tokova na domaćim i stranim tržištima; usmjeravanje dugoročnog razvoja turizma u okviru cjelovitog privrednog sistema i druge poslove utvrđene zakonom³.

Unutar ovog ministarstva važno je i napomenuti **Fond za zaštitu okoliša FBiH** čija je djelatnost prikupljanje i distribuiranje finansijskih sredstava za zaštitu okoliša na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine a neke od posebnih namjera su:

- Očuvanje zaštićenih prirodnih područja;
- Unapređivanje ekološke svijesti javnosti i istraživanje okoliša;
- Očuvanje, održivo korištenje, zaštita i unaprjeđivanje stanja okoliša itd.

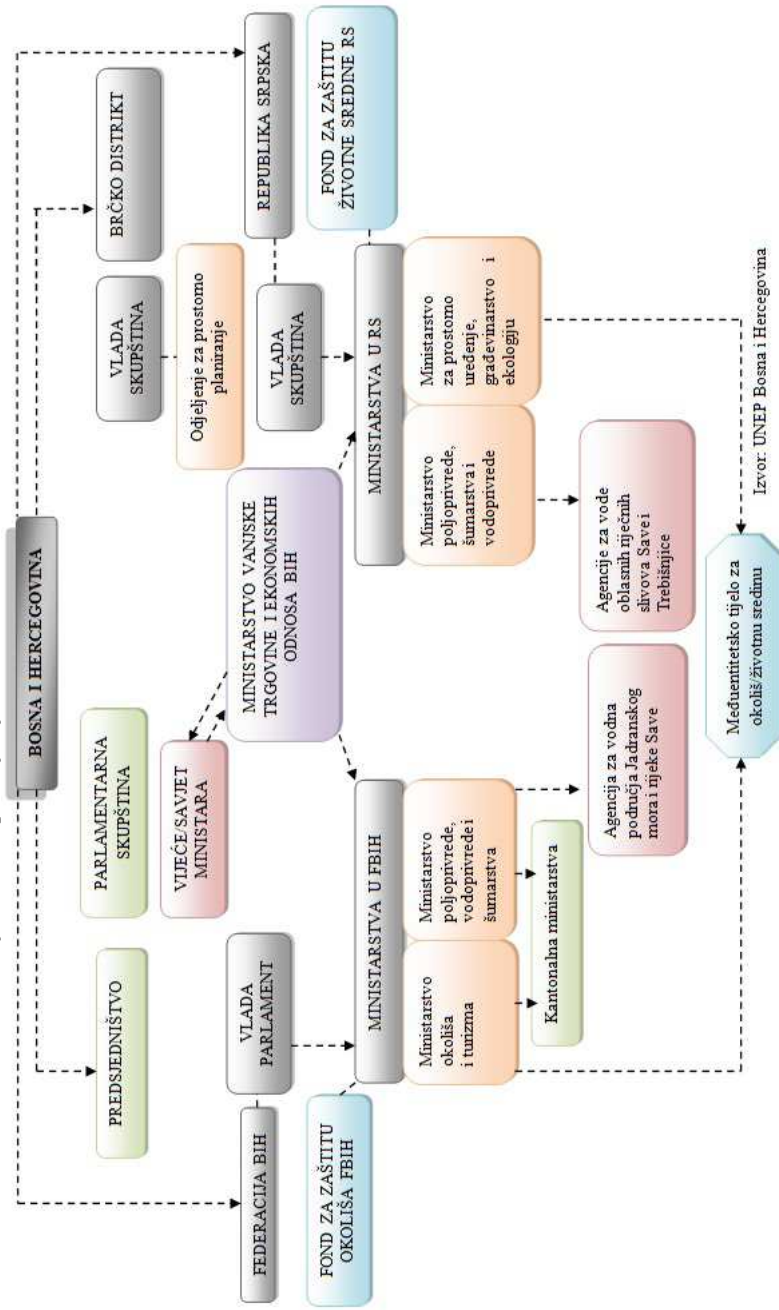
Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije BiH a neke od njih odnose se na: zaštitu i korištenje poljoprivrednoga zemljišta; proizvodnju i unapređenje stočarstva; prehrambenu industriju; unapređenja proizvodnje u šumarstvu, lovstvo i lovnu prirodu; vodne izvore, osiguranje voda za potrebe vodoopskrbe stanovništva i industrije i druge poslove utvrđene zakonom⁴.

---

³ <http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/48/o-federalnom-ministarstvu-turizma-i-okolisa-fbih> (pristupljeno 10.5.2012).

⁴ <http://www.fmpvs.gov.ba/index.php?user=d5ebcf16fc5545a0e969e4a8fc847258&sector=0&pageID=8> (pristupljeno 10.5.2012.)

Grafikon 1. Upravljanje zaštitom životne sredine u BiH

Izvor: UNEP Bosna i Hercegovina

Na nivou Federacije BiH važno je napomenuti i sljedeće agencije:

Agencija za vodno područje Jadranskog mora koja svojom djelatnošću pokriva vodno područje slivova Jadranskog mora – slivovi rijeka Neretve, Cetine i Krke u granicama Federacije BiH. A neke od nadležnosti su:

- organizovanje hidrološkog monitoringa i monitoringa kvalitete voda,
- priprema planova za sprečavanje i smanjenje štetnih uticaja prouzrokovanih poplavama, sušama, erozijom obala vodnog tijela i organizovanje provedbem tih planova;
- izdavanje vodnih akata u skladu sa Zakonom itd.

Agencija za vodno područje rijeke Save koja upravlja vodnim područjem koje obuhvata dio međunarodnog riječnog bazena Dunava (dio međunarodnog podbazena Save) na teritoriji Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije.

Na nivou Republike Srpske nadležne institucije su:

Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske vrši poslove državne uprave koji se odnose na unapređenje rada u oblastima prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije kroz pripremu i rad u Komisijama za izradu nacrti i prijedloga zakona i drugih propisa iz resorne nadležnosti. Osnovni zadatak ovog ministarstva je razvijena i planski uređena Republika Srpska sa zdravom životnom sredinom, kao privlačno mjesto za domaće i strane investiture¹.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske je samostalni organ uprave koji obavlja upravne i druge poslove, a neke od nadležnosti su: zaštita i korišćenje poljoprivrednog zemljišta; prehrambena industrija; zaštita, uređivanje i unapređivanje šuma, eksploatacija šuma; bilans voda; sprovođenje zaštite od štetnog dejstva voda; sprovođenje i organizovanje kontrole kvaliteta voda; pružanje informacija putem medija i drugih vidova informisanja o svom radu i vrši druge poslove u skladu sa zakonom i drugim propisima Republike Srpske i Bosne i Hercegovine².

Fond za zaštitu životne sredine RS obuhvata poslove u vezi sa prikupljanjem sredstava, kao i finansiranjem pripreme, sprovođenja i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u oblasti očuvanja, održivog korišćenja, zaštite i unapređivanja životne sredine, te u oblasti energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije, a naročito:

---

¹ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mgr/OMin/Pages/Splash.aspx>
(pristupljeno 10.5.2012)

² <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mps/OMin/Pages/Splash.aspx>
(pristupljeno 10.5.2012)

- stručne i druge poslove u vezi sa pribavljanjem, upravljanjem i korišćenjem sredstava Fonda,
- iniciranje, finansiranje, posredovanje i kontrolu realizacije projekata iz djelokruga rada Fonda,
- posredovanje u vezi sa finansiranjem zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije iz sredstava međunarodnih organizacija, finansijskih institucija i tijela, kao i stranih pravnih i fizičkih lica itd.

Agencija za vode oblasnog riječnog sliva Save je pravni sljedbenik Republičke direkcije za vode koja je osnovana 1993. godine vrši sljedeće poslove: organizuje rad i funkcionisanje vodoprivrede na oblasnom i riječnom slivu, predlaže dugoročne i srednjoročne planove i programe razvoja vodoprivrede, stara se o obezbjeđenju potrebnih sredstava i utvrđuje način njihovog korištenja, prati realizaciju planova i programa razvoja vodoprivrede, vrši kontrolu namjenskog korištenja sredstava, predlaže visinu stopa naknada, predlaže kriterijume i mjerila za usmjeravanje i raspoređivanje sredstava, vrši i druge poslove u skladu sa zakonom i drugim propisima Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Agencija za vode oblasnog riječnog sliva Trebišnjice je nadležna za oblasni riječni sliv rijeke Trebišnjice i organizuje prikupljanje, upravljanje, i raspodjelu podataka o vodnim resursima, vrši monitoring, priprema planove, elaborate i projekte za sprečavanje i smanjenje štetnih uticaja na vode, preduzima hitne mjere na sprečavanju, ili smanjenju uticaja štetnih pojava na vode, organizuje i pomaže istraživački rad u oblasti vodnih resursa i njihovog održivog upravljanja, organizuje podizanje javne svijesti u odnosu na vodne resurse, saraduje po pitanju koordinacije izrade i sprovođenja planova upravljanja vodama sa sličnim organima u Federaciji BiH, odnosno nadležnim međunarodnim tijelima za međunarodni riječni sliv, sprovodi konsultacije sa istim, ili sličnim organima u republici, ili Federaciji BiH itd.

Međuentitetsko tijelo za okoliš/životnu sredinu je osnovano 2006. godine i bavi se svim pitanjima zaštite okoliša koja zahtijevaju usklađen pristup oba entiteta, te je nadležan za usklađivanje zakona o okolišu, propisa, standarda i akcionih planova, međunarodnih sporazuma o pitanjima okoliša kao i za njihovu implementaciju; učestvuje u međunarodnim procesima i saraduje s međunarodnim organizacijama; prati okoliš, informacione sisteme, razmjenu informacija kao i prekogranična i međuentitetska pitanja okoliša.

Pregled zakonske regulative zaštite životne sredine u oba BiH entiteta dat je u sljedećem tabelarnom prikazu, kao i nadležnosti 10 kantona u Federaciji BiH u oblasti zaštite životne sredine.

Tabela 1. Zakonska regulativa zaštite životne sredine u oba bh. entiteta

Federacija BiH	Republika Srpska
Zakon o zaštiti okoliša (Sl. novine FBiH, br. 33/03)	Zakon o zaštiti životne sredine (Sl. glasnik RS, br. 53/02)
Zakon o zaštiti zraka (Sl. novine FBiH, br. 33/03)	Zakon o zaštiti vazduha (Sl. glasnik RS, br. 53/02)
Zakon o vodama (Sl. novine FBiH, br. 70/06)	Zakon o vodama (Sl. glasnik RS, br. 70/06)
Zakon o upravljanju otpadom (Sl. novine FBiH, br. 33/03)	Zakon o upravljanju otpadom (Sl. glasnik RS, br. 53/02)
Zakon o zaštiti prirode (Sl. novine FBiH, br. 33/03)	Zakon o zaštiti prirode (Sl. glasnik RS, br. 50/02)
Zakon o fondu za zaštitu okoliša (Sl. novine FBiH, br. 33/03)	Zakon o fondu za zaštitu životne sredine (Sl. glasnik RS, br. 51/02)

Tabela 2: Nadležnosti kantona za zaštitu životne sredine u Federaciji BiH

Unsko-sanski kanton	Ministarstvo za građevinarstvo, prostorno uređenje i zaštitu okoliša
Posavski kanton	Ministarstvo za transport, komunikacije, turizam i zaštitu okoliša
Tuzlanski kanton	Ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoliša
Zeničko-dobojski kanton	Ministarstvo za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoliša
Bosansko-podrinjski kanton	Ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoliša
Srednjo-bosanski kanton	Ministarstvo prostornog uređenja, obnove i povratka (obuhvata i okoliš)
Hercegovačko-neretvanski kanton	Ministarstvo trgovine, turizma i zaštite okoliša
Zapadno-hercegovački kanton	Ministarstvo prostornog uređenja, resursa i zaštite okoliša
Sarajevski kanton	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša
Kanton 10	Ministarstvo graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša

Izvor: UNEP Bosna i Hercegovina

Republika Srpska obuhvata 63 općine i njihove nadležnosti su regulirane Zakonom o lokalnoj samoupravi.

Ako uzmemo u obzir činjenicu da je u BiH zaštićeno svega 0,5 % teritorije onda se da jasno zaključiti da i pored ovolikog broja institucija koje su nadležne za upravljanje i zaštitu životne sredine, ova oblast još uvijek nije adekvatno tretirana.

UPRAVLJANJE PRIRODNIM RESURSIMA U BIH

Bosna i Hercegovina je zemlja bogata prirodnim resursima ali evidentno je da ti resursi nisu zaštićeni na adekvatan način. Istraživanja Svjetske organizacije za zaštitu prirode (WWF), u "Izveštaju o stanju planete 2011", navodi da Bosna i Hercegovina troši više prirodnih resursa nego što joj je dostupno, odnosno da je trenutna potrošnja resursa oko 50% više nego što raspoloživi resursi mogu podnijeti³. Ni zemlje regiona nisu u boljoj poziciji pa tako Hrvatska troši 2,36% planete zemlje, Srbija 1,45% a Slovenija čak 2,93 % planete.

Bosna i Hercegovina je smještena na jugoistoku Evrope, u zapadnom dijelu Balkana i njena površina iznosi 51.129 km². 13.60% površine Bosne i Hercegovine je plodna zemlja a 2.96% zemlje se upotrebljava za poljoprivredu, dok 83.44% zemlje je za ostalo. Najpoznatiji prirodni resurs Bosne i Hercegovine je drvo. 53 % teritorije prekriveno je šumom koja se koristi za preradu drveta i proizvodnju namještaja. Po bogatstvu šumom BiH zauzima treće mjesto u Evropi. Šume i šumsko zemljište se prostiru na površini od 2.709.800 hektara.

Ako uzmemo u obzir činjenicu da na svijetu 0,3% površine prekriveno vodom predstavlja pitku vodu a da prognoze kažu da će do 2050. godine na Zemlji živjeti oko 10 milijardi ljudi, to znači da nas sigurno očekuje nestašica vode u budućnosti. Također veliki broj zemalja već sada desalinizira morsku vodu kako bi je mogli koristiti za piće. S druge strane Bosna i Hercegovina raspolaže sa oko 9000 m³ po stanovniku godišnje vlastitih površinskih voda i oko 120 m³ po stanovniku godišnje podzemnih voda što nas dovodi do procjene da je država Bosna i Hercegovina bogatija izvorima kvalitetne pitke vode od cijele srednje Evrope⁴.

Bosna i Hercegovina je članica Energetske zajednice jugoistočne Evrope⁵. Zahvaljujući prirodnim vodenim resursima, BiH je jedini neto izvoznik električne

³ <http://bljesak.info/web/article.aspx?a=f5cd7ed5-7ddc-4aab-904b-27d874091713&c=3c3fcd98-f64c-48fc-a8de-6dbe470fafae> (pristupljeno 25.6.2012)

⁴ http://www.ljportal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1045:bih-je-bogatija-izvorima-pitke-vode-od-srednje-europe&catid=2:drutvo-&Itemid=4 (pristupljeno 25.6.2012).

⁵ Energetska zajednica Jugoistočne Evrope osnovana je 2005. godine čime je stvoren jedinstven, stabilan i regulatorni okvir za prekograničnu trgovinu energijom jer su zemlje potpisnice (BiH, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija, Bugarska, Rumunija i

energije na zapadnom Balkanu. U 2009. godini, omjer izvoza i uvoza električne energije u BiH bio je +2.991GWh. U poređenju sa Hrvatskom koja je imala odnos uvoza i izvoza -5.663, sa Crnom Gorom -1.293, sa Srbijom -1.316, sa Makedonijom sa -1.539 i sa Albanijom -1393⁶. Sa godišnjim hidroenergetskim potencijalom od 99,256 GWh, BiH nalazi se na 8. mjestu u Evropi [5, str.4].

Značajne prirodne resurse u BiH predstavljaju ugalj, lignit i treset, čije se zalihe procjenjuju na preko 6 milijardi tona. BiH ima koeficijent iskoristivosti vjetra veći za 30% od prosjeka EU i najveći potencijal na Balkanu. Bosna i Hercegovina raspolaže i izvorima nafte i to oko 355 miliona barela ili 50 miliona tona sirove nafte⁷. Istraživanja koja su rađena od 1970. do 1990. pokazuju da nafta postoji a prije rata u BiH urađeno je 15 istražnih bušotina koje su pokazale da na prostoru sjeveroistočne BiH, na dubini od tri do pet hiljada metara, postoji 50 miliona tona naftnih rezervi. Prema ovom istraživanju, postojeće zalihe mogle bi zadovoljiti sve potrebe BiH za naftom u idućih 30 godina. Inače prve bušotine nafte i plina u FBiH očekuju se 2013. godine kada kompanija Shell počinje sa istraživanjem nafte.

REGULATIVE EU O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

Zaštita životne sredine zauzima vrlo važnu poziciju u politici EU o čemu govori činjenica da je EU donijela oko 200 zakona koji regulišu ovu oblast. Ipak i sama Unija je tek sedamdesetih godina počela da stvara zajednički okvir zaštite životne sredine i to “u okolnostima kada jačaju međunarodni pokreti za zaštitu životne sredine, kao i nakon održavanja Konferencije UN 1972. godine u Stokholmu posvećene čovjekovoj okolini”[2, str.14]. Inače za zakonsku regulativu EU važno je napomenuti da su uredbe, direktive i odluke obavezujuće za zemlje članice, što znači da ih moraju inkorporirati u nacionalno zakonodavstvo, dok su preporuke i mišljenja neobavezujuće.

Usvajanje Akcionog programa za zaštitu životne sredine 1973. godine, označava početak uređenja ove oblasti u zakonodavstvu EU. Kada se odlučuje o zaštiti životne sredine, član 174 Ugovora iz Maastrichta poziva na uvažavanje sljedećeg:

- očuvanje, zaštitu i unapređenje kvaliteta životne sredine;
- zaštitu zdravlja ljudi;
- odgovorno i racionalno korištenje prirodnih resursa i

---

privremena misija UN za Kosovo) prihvatile važeća opšta pravila u oblasti energije koja se odnose i na zaštitu životne sredine i konkurenciju.

⁶ <http://news.balkanenergy.com/index.html> (pristupljeno 27.6.2012.)

⁷ <http://naftniderivati.com/index.php/vijesti/82-istrazivanja-geoloskih-rezervi-nafte-i-plina-u-bih> (pristupljeno 10.5.2012).

- promovisanje mjera na međunarodnom nivou koje doprinose rješavanju regionalnih ili globalnih problema životne sredine, a naročito u borbi protiv klimatskih promjena.

Generalno, zaštita životne sredine u EU može se posmatrati kroz sljedeće elemente:

- **Opšta pitanja zaštite životne sredine**, kao što su pristup informacijama, procjena utjecaja na životnu sredinu, označavanje eko proizvoda, mjere koje se odnose na industrijska postrojenja, kao i na tematska područja
- **Voda** (kvalitet voda, zaštita od zagađenja i obrada otpadnih voda),
- **Vazduh** (emisija i kvalitet vazduha, promovisanje korištenja obnovljivih izvora energije),
- **Buka** (maksimalno dopušteni nivoi buke),
- **Hemikalije** (klasifikacija, pakovanje i označavanje hemijskih tvari, ograničenja korištenja hemikalija, označavanje proizvoda za zaštitu bilja, uvoz i izvoz hemikalija, korištenje genetski izmijenjenih organizama),
- **Zaštita prirode** (zaštita divljih ptica, zaštita prirodnih staništa flore i faune), i
- **Otpad** (odredbe koje se odnose na specifične vrste otpada, obradu otpada, prevoz i odlaganje otpada).

Tako u skladu svake navedene oblasti direktive EU su:

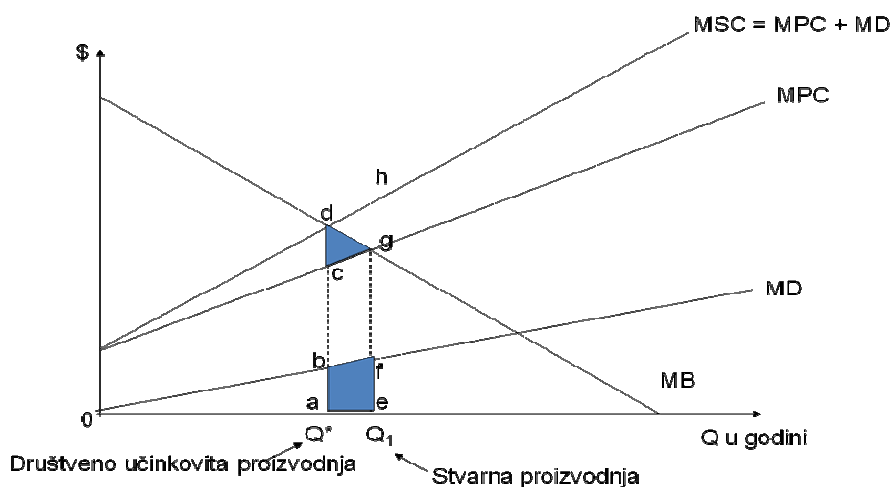
- Direktiva 85/337/EEC, 97/11/EC o procjeni uticaja na životnu sredinu;
- Direktiva 2001/42/EC o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu;
- Direktiva 2003/4/EC o pristupu javnosti informacijama iz oblasti životne sredine;
- Direktiva 2003/35/EC o učešću javnosti u odlučivanju o pitanjima koja se tiču životne sredine;
- Direktiva 2004/35/EC o odgovornosti za štete u životnoj sredini;
- Direktiva 2008/99/EC o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava;
- Direktiva 2007/2/EC o ustanovljavanju Infrastrukture za prostorne informacije u Evropskoj zajednici (INSPIRE);
- Direktiva Savjeta 91/692/EEC od 23. decembra, 1991. g. o ujednačavanju i racionalizaciji izveštaja o sprovođenju određenih direktiva koje se odnose na životnu sredinu;

Kod analize zakonodavstva EU, vrlo često se postavlja pitanje zašto je politika zaštite životne sredine regulisana na nivou EU, a ne ostavljena zemljama članicama da same odlučuju o tome? Postoje tri razloga za to: problem ekološkog prelijevanja, problem „psihičkog” prelijevanja i problem ekonomskog prelijevanja[2, str.16]. Ekološko prelijevanje javlja se prije svega jer zagađenje ima prekogranični karakter i često se ne mogu riješiti bez uzajamnog usaglašavanja. Otuda je očekivano da se nadnacionalni karakter EU iskoristi za

usaglašavanje i usmjeravanje zajedničkih napora na rješavanju zajedničkih problema. Kada govorimo o psihološkom prelijevanju ono se odnosi na narušavanje biološke raznovrsnosti koja pogađa ljudsku zajednicu. Direktivama EU određena su prirodna staništa koja se tretiraju kao zajedničke vrijednosti EU tako da države članice u kojima se te vrijednosti nalaze imaju obavezu da se staraju o tim zajedničkim vrijednostima.

Ekonomsko prelijevanje je povezano sa konceptom eksternih efekata. Pod eksternim efektima podrazumjevamo kada aktivnost jednog subjekta direktno utiče na blagostanje drugog mimo djelovanja tržišnog mehanizma. Djelovanje eksternog efekta može se objasniti na primjeru nepovoljnih dejstva proizvodnje (zagađenja) na rijeku. Pretpostavimo da osoba X radi u fabrici koja ispušta otpad u rijeku koja nije ničije vlasništvo. S druge strane osoba Y živi od ribolova na rijeci i svakim zagađenjem se pogoršava njen položaj. Osoba X proizvodi u tački Q_1 a efikasnost zahtjeva da proizvodnja bude u tački Q^* . Grafički [3, str.70] to možemo predstaviti ovako:

Grafikon 2. Učinak eksternih efekata

Kriva MB predstavlja graničnu korist osobe X (zagađivača) i pretpostavlja se da ona opada kako proizvodnja raste.

Kriva MD označava graničnu štetu koju zagađivač nanosi osobi Y. Ima rastući oblik jer sa svakim dodatnim zagađenjem položaj osobe Y se pogoršava.

Kriva MPC predstavlja privatne granične troškove koji su povezani sa svakim nivoom proizvodnje.

Kriva MSC predstavlja granične društvene troškove koji predstavljaju zbir MPC i MD.

Zagađivač (osoba X) će proizvoditi sve dok njegova granična korist (MB) je veća od njegovih graničnih troškova (MPC). Odnosno proizvodit će do tačke Q_1 što sa društvene tačke gledišta nije efikasno. Efikasnost zahtjeva proizvodnju za koje granična korist (MB) prevazilazi društveno granične troškove (MSC) što bi značilo proizvodnju Q^* . Ako bi se proizvodnja smanjila na Q^* , zagađivač bi izgubio profit koji predstavlja površinu d_{cg} a osoba Y bi dobila površinu d_{hg} . Pomjeranje iz tačke Q_1 u tačku Q^* predstavlja neto dobit za društvo odnosno d_{hg} .

Javni odgovor na eksternalije može biti uvođenje poreza i to pigouvskog poreza. To je porez koji se naplaćuje na svaku jedinicu proizvodnje koja izaziva eksterni efekat i to u iznosu jednakom graničnoj šteti na efikasnom nivou proizvodnje. Drugi javni odgovor može biti subvencija ali ona ima isti efekat kao i porez jer povećava efektivni proizvodni trošak zagađivača. Treći javni odgovor je regulacija. Postoje dva pristupa regulaciji; **regulaciju zasnovanu na poticajima**, koja zagađivačima pruža finansijske poticaje za smanjivanje onečišćenja. Tu spadaju naknade za zagađanje i sistemi trgovanja dozvolama za zagađanje. Sa druge strane, tradicionalni pristup regulaciji životne sredine oslanja se na **regulaciju zasnovanu na naredbama i kontroli**. Ona predstavlja politiku kojom se propisuje veličina smanjivanja zagađenja bez fleksibilnosti ili uz ograničenu fleksibilnost. Tu spadaju tehnološki standardi i standardi uspješnosti.

Troškovi zaštite životne sredine putem regulacije postaju troškovi proizvodnje koji su ugrađeni u konačnu cijenu proizvoda. Međutim, u uslovima zajedničkog tržišta, gdje postoji režim prekograničnog slobodnog kretanja robe, usluga i kapitala, situacija u kojoj je jedna država uvela režim visokog nivoa zaštite životne sredine, dok druga država ima niže standarde (ili ih nije ni uvela, ili se ne poštuju), dovodi do nejednake konkurencije između učesnika ovih država. To znači da su proizvođači, oni koji su podloženi regulaciji, prinuđeni da se takmiče sa konkurentom koji takvu obavezu nema jer nije primoran da ugradi ekološki trošak u cijenu proizvodnje. Ta situacija se naziva *ekonomsko prelivanje*, tj. dobit se iz džepa ekološki odgovornog proizvođača prelijeva se u džep ekološki manje odgovornog. „U tom kontekstu EU se javlja kao prirodan nivo na kojem će se definisati minimalni standardi zaštite životne sredine koji će važiti za sve učesnike na jedinstvenom tržištu [2, str. 28].

STRATEGIJA ZAŠTITE OKOLIŠA (ŽIVOTNE SREDINE) BIH

Razvoj politike zaštite životne sredine u Bosni i Hercegovini ima za cilj jačanje centralnih vladinih institucija odgovornih za životnu sredinu kako bi se poboljšalo održivo upravljanje ovom oblašću na teritoriju cijele države. U tom pravcu u

Federaciji je aktuelna strategija zaštite okoliša 2008 – 2018., dok u Republici Srpskoj strategija za zaštitu životne sredine. Neophodne mjere [7, str. 121] koje država treba poduzeti s ciljem razvoja politike zaštite životne sredine i bržem napretku ka punopravnom članstvu u EU su:

- Uspostaviti odgovarajuće kapacitete na nivou države (posebno s ciljem realizacije međunarodnih ugovora o životnoj sredini) i donijeti potrebne zakone na nivou države;
- Pristupiti Protokolu iz Kjota, jer bi se time omogućilo strano ulaganje u povećanje energetske efikasnosti, odnosno korištenje obnovljive energije;
- Pojačati kapacitete za životnu sredinu u entitetskim ministarstvima, posebno inspeksijske službe;
- Izvršiti opću implementaciju standarda i kriterija životne sredine na osnovu strategije „dobrovoljno polučlanstvo“, što bi bila optimalna osnova razvoja institucionalnih odnosa, ne samo u sektoru životne sredine;
- Izvršiti prethodne pravne i ekonomske analize kako bi se pristupilo konvencijama i protokolima kojima BiH nije pristupila, te regulirati njihovu implementaciju na relaciji država – entiteti/kantoni;
- Raditi na formiranju ekološki odgovornog tržišta u BiH (slanje signala akterima u privredi da je potrebno da se ekološki ponašaju, uvođenje državnih programa i ekoloških i ekonomskih poticaja);
- Pri realizaciji ovih koraka imati na umu da se navedene aktivnosti ne mogu obaviti isključivo unutar sektora životne sredine, već integralno sa svim ostalim sektorima.

U strategiji zaštite okoliša FBiH smjernice koje se navode za uspješniju realizaciju gore navedenih ciljeva su:

- Smanjiti korištenje, spriječiti opterećivanja i zagađivanja okoliša, spriječiti narušavanja, kao i poboljšanje i obnovu oštećenog okoliša;
- Zaštititi ljudsko zdravlje i poboljšati uslove okoliša za kvalitetan život;
- Očuvati i zaštititi prirodne resurse, racionalno koristiti resurse i primijeniti način privrede kojim se osigurava obnova resursa;
- Uskladiti druge interese entiteta sa zahtjevima za zaštitu okoliša;
- Učestvovati u međunarodnoj saradnji u oblasti okoliša;
- Dobiti inicijative od javnosti i pokrenuti učešće javnosti u aktivnostima koje imaju za cilj zaštitu okoliša;
- Koordinirati privredu i integrisati socijalni i ekonomski razvoj u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša;
- Uspostaviti i razviti institucije za zaštitu i očuvanje okoliša.

S obzirom da zemlja teži ka članstvu u EU, važno je prikazati i napredak koji je BiH ostvarila ka integracijama EU. Mi smo se odlučili za period 2008 – 2012. godine.

Tabela 3. Napredak BiH u cilju pridruživanja EU u periodu 2008. – 2012.

2008.	Okvirni sporazum o pravilima saradnje koja se odnosi na finansijsku pomoć Evropske komisije BiH u okviru implementacije pomoći putem IPA. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju potpisan je 16. juna. Privremeni sporazum stupa na snagu u julu.
2009.	2009-2011. usvojen je Višegodišnji indikativni planski dokument (VIPD) za Bosnu i Hercegovinu. Evropska komisija je zemlji dodijelila 89.1 miliona eura u sklopu programa Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA). Bosna i Hercegovina je pristupila prvom programu Zajednice – Sedmi okvirni program za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstrativne aktivnosti (FP7).
2010.	Bosna i Hercegovina je poduzela implementaciju Mape puta za viznu Liberalizaciju. Vijeće je odlučilo da ukine vize za kratkoročni boravak u zemljama Šengena.

Izvor: UNEP Bosna i Hercegovina

ZAKLJUČAK

Bosna i Hercegovina je zemlja bogata prirodnim resursima i ima pravo da ih koristi na adekvatan način, ali isto tako ima i obavezu da svoja prirodna bogatstva zaštiti na adekvatan način. BiH i EU su 16. juna 2008. potpisali Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), koji je stupio na snagu nakon dovršenja procesa ratifikacije. Ovaj sporazum predstavlja okvir za saradnju između EU i BiH, te je on ključan za reformu politike, ekonomije, trgovine i ljudskih prava u zemlji. Zemlja kandidat za članstvo u EU-u treba zadovoljiti odredbe *acquis communautaire*-a. Jedno od poglavlja predpristupnih pregovora je i „okoliš“ i to poglavlje 27. Tokom procesa pregovaranja, zemlje se suočavaju sa brojnim izazovima od koji je posebno zakonodavni izazov odnosno uslaglašavanje zakonske regulative sa regulativom EU.

Zbog svog političkog uređenja, neusklađenosti zakonske regulative ni horizontalno ni vertikalno, put Bosne i Hercegovine ka članstvu u EU je dodatno otežan. Činjenica je da do sada ostvareni rezultati na polju zaštite životne sredine su ograničeni. U Izvještaju o napretku BiH ka pristupanju EU navodi se da je potrebno usvojiti okvirni zakon o životnoj sredini i u potpunosti provesti Direktivu o procjeni uticaja na životnu sredinu. S druge strane kao dodatni problem javlja se i loš kvalitet podataka o životnoj sredini i odsustvo diseminacije podataka prema javnosti i donosiocima politika. Također navodi se i da su administrativni kapaciteti u sektoru životne sredine i dalje slabi.

Ono što je neophodno uraditi jeste osnovati državno tijelo za zaštitu životne sredine jer postojeće institucije nemaju kapacitete za primjenu i provedbu zakonodavstva na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. Izdvajanja iz budžeta za zaštitu životne sredine moraju se povećati, jer trenutno BiH nije ni blizu evropskog prosjeka. Također, potrebno je raditi i na jačanju svijesti stanovništva o zaštiti životne sredine.

Literatura

1. Bibi Alan, Brenan En Maria, Osnove ekologije, Clio, Beograd, 2008.
2. Grupa autora, Izazovi evropskih integracija u oblastima zaštite životne sredine i održivog razvoja lokalnih zajednica, PALGO centar, Beograd, 2011.
3. Rosen S. Harvey S., Gayer Ted, Javne finansije, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, 2009.
4. Sućeska Mersida, Metodika otkrivanja ekološkog kriminaliteta, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2007.
5. Izveštaj o politikama energetskog sektora u Bosni i Hercegovini, Centar za politike i upravljanje, Sarajevo, 2010.
6. Pregled pravnog i instituciionalnog okvira za zaštitu okoliša Bosne i Hercegovine, UNEP BiH, Sarajevo, 2011.
7. Strategija integriranja Bosne i Hercegovine u EU; Direkcija za Evropske integracije
8. Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo turizma i okoliša, Sarajevo, 2008.

Internet

1. <http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/48/o-federalnom-ministarstvu-turizma-i-okolisa-fbih> (pristupljeno 10.5.2012).
2. <http://www.fmpvs.gov.ba/index.php?user=d5ebcf16fc5545a0e969e4a8fc847258&sector=0&pageID=8> (pristupljeno 10.5.2012.)
3. <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mgr/OMin/Pages/Splash.aspx> (pristupljeno 10.5.2012)
4. http://www.ljportal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1045:bih-je-bogatija-izvorima-pitke-vode-od-srednje-europe&catid=2:drutvo-&Itemid=4 (pristupljeno 25.6.2012).
5. <http://news.balkanenergy.com/index.html>(pristupljeno 27.6.2012.)
6. <http://naftniderivati.com/index.php/vijesti/82-istrazivanja-geoloskih-rezervi-nafte-i-plina-u-bih> (pristupljeno 10.5.2012).